

L'IMPACTE DELS PURINS. EL CAS DE GIRONA

Ponència: II - Ramaderia

III CONGRÉS ICEA-Institució Catalana d'Estudis Agraris

Girona, març de 1994.

**Xavier PAUNERO i AMIGO
Universitat de Girona.
Unitat de Geografia
Pl. Ferrater Mora, 1
Girona, març de 1994**

RESUM

L'impacte dels residus ramaders ha arribat a constituir un greu problema mediambiental pel conjunt del territori i especialment al món rural català. A Girona, les explotacions agràries predominants són de ramaderia intensiva porcina i els nivells de residus generats superen, en molt casos, els màxims aconsellats per la normativa de la CE quan es comparen la superfície agrària útil i la població resident.

L'article analitza aquests índexos per a una mostra de municipis, posa en evidència el problema i planteja solucions, algunes ja engegades per l'Administració en el marc dels plans pilots, per tal d'aminorar l'impacte ambiental. També es plantejen possibles alternatives pel seu control i minimització, sobretot a determinades comarques ramaderes.

1.- Política medi ambiental i marc territorial

Aquest estudi analitza l'impacte de la ramaderia porcina sobre el medi ambient a Girona, especialment als municipis més ramaders del pla de Girona i de l'Empordà, comarques on els sòls, juntament amb la conca del baix Tordera (PAUNERO i DOMÈNECH, 1994) presenten taxes elevades de contaminació. S'han fet servir dades amb base a alguns índexos de conversió (AA.VV., 1993; COLLEL, 1993; KENYON, 1986) aplicats als censos ramaders de Girona i Catalunya (vegeu mapa).

La preocupació pel medi ambient ha augmentat a tot els nivells de l'Administració (CEE, 1987; GENERALITAT, 1992); al món rural es fa palès per la gestió que delega als municipis i corporacions locals la *Ley Reguladora de las Bases de Régimen Local (Ley 01.04.1985)*, que al seu article 25 estableix les competències segons el tamany municipal (a Catalunya la Llei 15.04.1987) ¹. Per altra banda, cada vegada s'insisteix més, fins i tot el món rural, per una millor qualitat de vida medi ambiental (CRUZ, 1989; LOPEZ ONTIVEROS, 1984).

Efectivament, dins els continguts de l'actual repte ecològic en el marc del desenvolupament sostingut, els impactes ambientals al medi rural resten dins un segon pla davant els problemes urbans, quan realment és a l'inrevés per una absència generalitzada de planificació. Per això, una activitat agroindustrial com la que s'analitza aquí, diversificada i difosa pel territori, és un bon exercici per avaluar el seu impacte.

2.- Impacte de l'activitat agro-industrial

Les mesures correctores dels impactes medi ambientals que es plantejen no sempre tenen èxit degut a la pressió de les estructures empresarials i del propi mercat agroalimentari, que cerca localitzar en zones rurals gran part de les fases productives més contaminants i problemàtiques. En algunes ocasions també apareixen problemes de competències sobre els possibles usos del sòl: a casa nostra troben múltiples exemples d'aquests tipus de disputes territorials ².

¹ A la resta de països de la Unió Europea ja es ve legislant des de la Conferència de Medi Ambient d'Estocolm el 1972. A l'Estat, ha hagut un considerable increment legislatiu sobre el medi rural en la darrera la dècada s'ha potenciat amb força el medi rural (també des de la Generalitat):

- Desplegament Legislatiu en Matèria d'Avaluació i Tractament d'Aigües Residuals (Llei 04.06.1981).
- Protecció de l'Ambient Atmosfèric (Llei 21.11.1983).
- Espais Naturals de Catalunya (Llei 13.06.1985).
- *Regulación de Aguas (Ley 01.08.1985)*.
- *Ley General de Sanidad (Ley 25.04.1986)*.

² A determinades àrees rurals de Girona hi ha una certa confrontació d'interessos entre l'activitat agrícola i ramadera, activitats industrials i turístiques (d'espais protegits, disputes per l'ús de l'aigua, problemes de salinització i retrocés del regadiu, balanç energètic i especialment de contaminació de sòls agrícoles).

Catalunya produeix una tercera part de la carn de tot l'Estat. De porcí, un 31% sobre el total (597.123 tm. d'un total de 1.917.769 tm. segons dades del MAPA), seguida per les comunitats d'Andalusia i de Castella-Lleó³. També s'observen certes diferències entre les dades oficials dels censos i altres tipus d'estimacions (PEIX, 1988), però, la seva localització és força difosa pel territori català (vegeu mapa): les àrees de més concentració són el pla de Lleida, les comarques d'Osona i el Bages i les comarques de la Regió II⁴ (vegeu Taula 1), on la cabanya ha augmentat de forma significativa, a més de predominar els cultius intensius:

PROVINCIA DE GIRONA. Evolució del porcí (nombre de caps). Taula 1

COMARQUES	1982	1989	EVOLUCIÓ
ALT EMPORDÀ	108998	162050	50 %
BAIX EMPORDÀ	62566	79247	27 %
CERDANYA	5568	8111	60 %
GARROTXA	43519	56084	30 %
GIRONÈS	58713	109616	87 %
PLA DE L'ESTANY	58753	90491	55 %
RIPOLLÈS	13807	20017	53 %
LA SELVA	34230	67652	97 %
TOTAL GIRONA	386154	593278	53,6 %

Font: Censos Agraris.

3.- Propostes d'anàlisi territorial

Darrerament comença a aparèixer un bon estol de sistemes i mètodes relacionats amb el control i sanejament de deixalles⁵. Un GIS o Sistema

³ Per això és en aquestes comarques on es du a terme els Plans Pilot de Gestió de Purins - PPGP- (la indústria càrnia es localitza al voltant de l'*Eix Transversal*), amb tendència per relocalitzar l'activitat cap a la *Catalunya Nova*, on l'agricultura extensiva pateix un abandó progressiu. També cal tenir en compte en el cas de Catalunya, els dos models agraris existents: els "enclosures" i les terres d'"openfields"; dues cultures gastronòmiques fins i tot diferenciades, com són el consum de productes del porc i del xai, les cultures de les botifarres y les costelles. La promoció per part de la *Generalitat* de productes de marca artesanal ha estat dirigida a mantenir el consum de qualitat, davant la invasió d'una cultura forana del "fast-food".

⁴ Recentment les xifres s'han reduït degut a l'augment de les importacions porcines, dels Països Baixos especialment, per part de les grans firmes.

⁵ En el cas de Catalunya, una de les respostes que contempla el *Pla Territorial* aprovat recentment fa referència a infraestructures medi ambientals, en el marc del *Pla de Sanejament d'Aigües Residuals y Reciclatge de Deixalles*. Els Plans Pilot, a aquelles

d'Informació Geogràfica semblaria una de les eines més adients, no solament per la possibilitat d'interrelacionar dades del GIS Cadastral, sinó també per altres models que incorporen, dins una base cartogràfica, dades físiques, fonts contaminants i normativa medi ambiental i d'altre tipus, amb l'objectiu de controlar i ordenar el territori de forma més eficaç ⁶ .

Hem realitzat un acostament a l'impacte dels purins aplicant les estimacions de producció de purins (AA.VV., 1993; COLLEL, 1993; RIERADEVALL i PARIS, 1986) a dues escales diferents: a) pel conjunt de les comarques de Catalunya (vegeu mapa); i b) a 87 municipis rurals, amb elevades concentracions de porcí del Gironès, l'Empordà i el Pla de l'Estany. Tot això, referit a les ratios: tm. de purins per habitant i tm. de purins per ha. ⁷. Els resultats són força dispersos al voltant dels valors mitjans.

En tots ells, però, hi han concentracions anormals i atípiques de purins, per sobre dels paràmetres recomanats per la Comunitat. Tenint en compte que es tracta d'àrees amb irrigació important, l'especialització ramadera complica encara més els problemes medi ambientals (eutrofització de sòls i problemes d'aqüífers entre altres).

6.- A tall de conclusió

A mesura que els municipis rurals desenvolupen normes urbanístiques, certes activitats agroindustrials s'han vist abocades a relocalitzar-se a la perifèria rural, sobretot en municipis petits on la legislació és més flexible. El territori de la Catalunya interior juga aquest paper, concentrant la ramaderia porcina a les comarques per on passarà l'Eix Transversal.

Quant als indexos de contaminació potencial de purins, cal destacar les elevades concentracions de les comarques interiors de La Noguera, L'Urgell, el Pla d'Urgell, Les Garrigues, la Segarra, el Solsonès i el Pallars Jussà. A Girona, destacariem de forma puntual, el Pla de l'Estany.

comarques on l'activitat és dominant, cas d'Osona, el Pla de l'Estany i el Segrià, poden servir com a model per a la resta. Malgrat tot, l'aplicació de la legislació medi ambiental (de deixalles irregulars de purins a les conques) s'està aplicant de forma tolerant, tal i com evidencien algunes sentències recents del tribunals de justícia.

⁶ L'Ecoat, és un sistema desenvolupat per l'empresa *Consultoria Ibermática*, seguint un model de difusió, que permet avaluar riscos i altres conseqüències de la contaminació dins una arquitectura de pissarra "*BB-Blackboard Architecture*", que es basa en fonts de coneixement independents mitjançant una base de dades global.

⁷ La directiva comunitària recomana no sobrepassar les ratios de 60 caps/ha. en animals fins a 25 kg., 16 en engreix i 5 en reproducció. Pel que respecta a la producció de purins hi ha una alta oscil.lació entre els valors mínims i màxims: 0,15-0,30 i 0,5-0,7 m³/porc/mes, segons es tracti d'animals d'engreix, reproductores, lactants, gestants, pre-engreix o garrins. En aquest cas s'han aplicat indexos corresponents als valors mitjans.

En el cas dels municipis de Girona, els indexos varien notablement per comarques i municipis, tot i que destacariem significativament els municipis del Pla de l'Estany ⁸ .

Una de les mesures més adients pel control i seguiment d'aquesta contaminació són els Plans Pilot de Gestió de Purins, que consideren les diverses variables territorials a diferents escales: l'explotació ramadera, el municipi i la comarca, pel tractament i reciclatge de residus, amb l'objectiu d'un desenvolupament rural sostingut i una ramaderia integrada amb l'entorn rural.

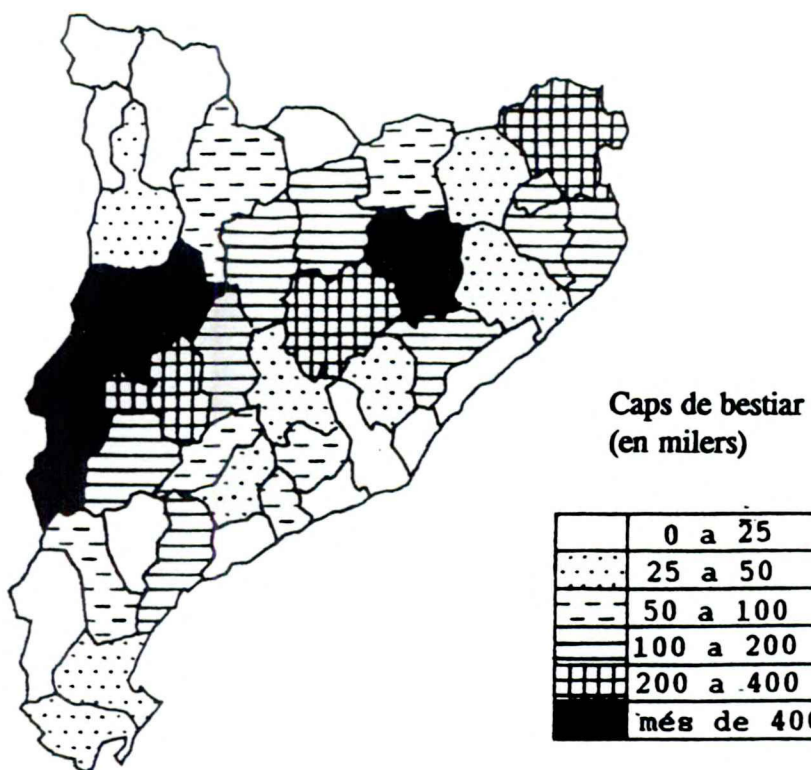
Amb tot i això, els PPGP s'han d'entendre com un primer pas cap a l'aplicació generalitzada de tecnologies netes en el marc de programes comunitaris agrícoles, i la PAC, que tinguin cura d'aspectes com l'educació medi ambiental i la presa de consciència cívica del problema. És evident que resulta més econòmic, des del punt de vista social, el plantejament de sistemes agroalimentaris que no contaminin l'aigua i el sòl, que no pas continuar produint més, generant residus de forma indiscriminada i seguir aplicant la màxima "qui contamina que pagui".

⁸ Concretament, a la comarca del *Pla de l'Estany*: Sant Miquel de Campmajor, 41,3; Crespià, 25,1; Esponellà, 21,6; Camòs, 20,0; a *l'Alt Empordà*: Ventallò, 37,0; Sant Mori, 33,0; Masarach, 21,5; Cabanellas, 21,4; Borrassà 21,0; al Gironès: Viladasens, amb 32,3 y al *Baix Empordà*: La Tallada, amb 26,7.

Bibliografia

- AA.VV. (1993): *Avaluació de la problemàtica dels residus ramaders a la comarca del Pla de l'Estany*. Banyoles: Consell Comarcal del Pla de l'Estany, octubre. Treball inèdit.**
- CEE (1987): *Política europea del Medio Ambiente*. Bruselas: CEE, Asamblea Consultiva, Económica i Social. .**
- COLLEL, Miquel (1993): "L'impacte ambiental en el medi rural. Accions de difusió i sensibilització pel sector agropecuari per a la preservació del patrimoni natural. Adobs d'origen animal", in *Jornadas Associació Nereo sobre Impacte Ambiental en el Medi Rural*. Begur (Girona), febrer de 1993.**
- CRUZ DÍAZ, Mª Cruz et al. (1989): *Contaminación agraria difusa*. Madrid: MOPT.**
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1992): *Cap a un desenvolupament sostenible*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient.**
- KENYON, P.J. (1986): "The Impact of CAP on the Pig Industry", in *The effects of the EEC Common Agricultural Policy on Animal products and Veterinary Medicine*. London: Symposium organised by The Association of Veterinarios in Industry, 1985.**
- LOPEZ ONTIVEROS, Antonio (1984): *Actividad agraria y medio ambiente*. Madrid: MOPT**
- PAUNERO, Xavier y DOMÈNECH, Maite (1994): "La agricultura intensiva al Maresme. Un model d'agricultura a temps parcial", in *Quaderns Agraris de l'ICEA*, pendent de publicació.**
- PEIX i MASSIP, Josep (1988): "El sector porquí a Catalunya", in *Revista Econòmica de Catalunya*, 86(4):1-12.**
- RIERADEVALL, Joan i PARIS, Josep Manuel (1986): "Tratamiento de las aguas residuales de la industria agroalimentaria. Procesos aerobios y anaerobios", in *La industria agrolimentaria española en el marco de la CEE. Jornades en el marc de la UIMP, Sitges (Barcelona)*, 15-20 de setembre:65-97.**

CENS PORQUÍ A CATALUNYA. Desembre de 1992.

CATALUNYA. PRODUCCIÓ ESTIMADA DE FEMS PORQUÍ. Desembre 1992

